

PRIEDAS

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2005 LAPKRIČIO 12 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr.221 (42)

Gyvenimo tikslas — siekti amžinųjų vertybių

Lapkričio 3 d. viena kūrybingiausių rašytojų, kultūros ir visuomenės veikėjų, Alė Rūta (Nakaitė) šventė savo 90-ąjį gimtadienį. Brandžią gyvenimo šventę ji pasitiko dovanodama skaitytojams savo naują, ką tik spaustu- vėje gimusią knygą *Taip ir praeina sekmadienis*.

Tai lyrikos rinktinė, sudaryta ir iš seniau spaudoje paskelbtų, ir dar nespausdintų eilėraščių. Knygoje visomis spalvomis sužėri Alės Rutos poetinis pasaulis. Šią knygą, kaip ir daugelį kitų, apipavidalino autorės dukra, Rasa Arbaite.

Rašytojos kūrybinis derlius gausus — per trys dešimtys knygų, daugiausia romanų. Knygos buvo spausdinamos Vokietijoje, Kanadoje, Anglijoje, Amerikoje, Lietuvoje. Savo kūriniais ji yra pelniusi ne vieną premiją ir svarius įvertinimus: nepriklausomoje Lietuvoje už vaidinimus, parašytus vaikams, buvo apdovano- ta žurnalo *Žiburėlis* premija; Ame- rikoje jos romanai *Trumpa diena*, *Pirmieji svetur* gavo dienraščio *Draugo* premiją; už romaną *Mėlyno karvelėlio šviesa* paskirta Šaulių są- jungos New York premija; už knygą *Margo rašto keliu* skirta laikraščio *Darbininko* premija.

„Visų mano knygų alfa ir omega — nostalgija. Gimtinė, kaimas, kur užaugau. Rytų Aukštaitijos kaimas, kuriame žmonės gal buvo ir skurdūs, bet dažniausiai sveiki siela. Kur tikėjimas, darbo meilė, šventės ir savi papročiai gaivino, guodė ir mus į gyvenimą vedė tiesiu keliu“, — rašo Alė Rūta.

Daugeliui skaitytojų pažįstama Alės Rutos įdomi kūryba, bet retai kuris yra susipažinęs su rašytojos spalvingu ir turiningu gyvenimu. Alė Rūta noriai pasakoja apie savo kūrybą ir gyvenimą.

—Pabandykime atsukti Jūsų gyvenimo ratą 90 metų atgalios,

„Visų mano knygų alfa ir omega — nostalgija. Gimtinė, kaimas, kur užaugau. Rytų Aukštaitijos kaimas, kuriame žmonės gal buvo ir skurdūs, bet dažniausiai sveiki siela. Kur tikėjimas, darbo meilė, šventės ir savi papročiai gaivino, guodė ir mus į gyvenimą vedė tiesiu keliu“.

ką mes išvystumėme? Kur gimė- te, kas supo Jūsų vaikystę?

—Gimiau Sankt Peterburge. Metrikuose įrašas — Elena Viktori- ja Nakasov (Nakaitė). Tėvelis Jo- nas Nakas — ūkininkas, nenorėda- mas tarnauti vokiečių kariuome- nėje, kartu su žmona Emilija Sklē- riute iš Kunigiškių, Svedasų para- pijos, pasitraukė į Rusiją. Tėvelis buvo gabus kalboms, baigė tik tris skyrius mokykloje, bet gražiai rašė. Rusijoje gavo raštininko darbą fab- rike. Buvau jų pirmas kūdikis. Krikšto tėvas — mamos brolis Al- fonsas Sklērius, tuomet buvęs Lie- tuvos savanoris, vėliau pulkininkas, o dar vėliau — miręs Sibire badu. Krikšto mama — tėvo sesuo Vero- nika Šmalstienė, kuri vėliau ir iš- kvietimus mums į Ameriką parūpi- no. Rusijoje gimė ir sesuo, kuri, su- sirgusi kokliušu, mirė Lietuvoje. Gyvenom Rudžių kaime — čia gimė trys broliai ir dar viena sesuo. Man vaikui didelį įspūdį darė senelis Cip- rijonas Sklērius ir senele Barbora. Senelis turėjo gražų balsą, giedojo Svedasų bažnyčioje, draugavo su gretimo kaimo Tumais. Jų sūnus, jaunas kunigėlis, buvo mano ma- mutės krikšto tėvas. Vėliau mes su mamute jį Kaune lankydavom.

—Kas padėjo pirmąsias rai- des pažinti?

—Tėvelis buvo mano pirmasis mokytojas — kartu „skaitydavom“ Šv. Magdalenos istoriją, *Šventųjų gyvenimus*, *Ūkininko patarėją*. Tė- velis rūpestingai rinko ir saugojo knygas, pagal anuos laikus turėjom nemažą biblioteką. Pradžios mokyk-

Sveikiname rašytoją, poetę Alė Rūtą 90-ojo gimtadienio proga, linkėdami daug dar kūrybingų, sveikų ir laimingų metų!

la buvo Kamajuose. Mokykloje jau gerai skaičiau ir noras skaityti buvo didelis. Po keturių skyrių išlėkiau į Rokiškio gimnaziją, kurią sėkmingai baigiau. Tėvelis norėjo, kad po ke- turių skyrių eitau raštininkauti, nes buvo sunku išlaikyti penkis vai- kus, tačiau mamutės užsispyrimas nugalėjo. Ji norėjo, kad aš ir dar du broliai siektų mokslo. Gimnazijoje tapau ateitininke, veikėme net „ka- takombose“, kai vienas iš ministrų uždraudė ateitininkų veiklą. Rink- davomės Rokiškio bažnyčios rūsyje vakarais, slapčiomis.

—Kaip ir kada suvokėte, kad širdis linksta į literatūros pa- saulį?

—Labai mėgau skaityti, kartais per skaitymą ir pažymiai nukentė-

davo. Pirmą rašinį „Kas yra meilė“ rašiau gimnazijoje, bet taip ir neat- sakiau į šį klausimą... iki šių dienų. Vėliau ėmiau eiliuoti. Didelį įspūdį ir įtaką darė literatūros mokytojas, klasės auklėtojas Petras Rapkevi- čius. Žavėjau ne tik jo dėstymu, bet ir asmenybe. Rašiau eiles į gimnazi- jos laikraštėlį. Auklėtojas vis drąsino ir ragino kurti. Gaila, kad jis jaunas mirė.

—Kas įkvėpė ir padėjo siekti mokslo aukštumų?

—Tik per mamutės ašaras ir pri- tarimą galėjau studijuoti. Motina man suteikė viską, ką turėjau gero.

Nukelta į 2 psl.

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

Alė Rūta • Poetinio Druskininkų rudens festivalis • Tomo Venclovo žodis

• Poezija: Tomas Venclovas ir Sonata Paliiulytė • Laumės išmokė austi ir siūti • Janinos Degutytės knygos sutiktuvės

Alė Rūta

Atkelta iš 1 psl.

Jai esu už viską labiausiai dėkinga. Ji mirė gan anksti, sulaukusi 60 metų. (Savo romane *Motinos rankos* atvaizduoju jos gyvenimą.) Ji man daug pasakodavo apie „senybą“. Iš jos išmokau pasakoti. Ji buvo labai tvirtos moralės moteris. Mus vaikus ji mylėjo, stengėsi nemoralizuoti, o viską įdiegdavo natūraliai, savo pavyzdžiu. Tėtis norėjo, kad studijučiau agronomiją — praktišką specialybę. Įstojau į Dotnuvą, bet tuojau pabėgau. Supratau — ne man. Pasirinkau Vytauto Didžiojo universitetą. Vargau materialiai, tačiau jau gimnazijoje vertėjusi privačiomis pamokomis — mokiau žydaites ir porą turtingų vokiečių kilmės valdininkų vaikų. Kaune gyvenau pas dėdę Povilą ir Olgą Sklerius. Padėjau dėdei dirbti prie doktorato iš agronomijos.

Įstojau į „Birutės“ korporaciją. Po metų literatūros studijų išvykau į Klaipėdos Pedagoginį institutą. Ten man buvo paskirta nemaža stipendija. Klausiausi įdomių Ašmanto ir dr. Klemenso Ruginio paskaitų. Sėkmingai baigusi studijas, dirbau kaime. Įstojau į Šaulių sąjungą. Tačiau noras tęsti studijas nugalėjo. Išvykau į Vilnių ir gavau darbą Pedagoginio instituto pavyzdinėje mokykloje. Darbas įdomus, studentai gabūs ir noriai imlūs. Iš mano mokinių norėčiau išskirti du dabar garsius žmones — fotomenininką Algimantą Kežį ir rašytoją Vytautę Žilinskaitę. Po darbo vakarais tęsiau studijas Vilniaus universitete. Nė lengva buvo, bet studijas baigiau. Parašiau ir sėkmingai apgyniau diplominį darbą „Žmogus Peckauskaitės kūryboje“.

—Kas buvo didžiausi autoritetai, kuriuos ir dabar prisiminate?

—Didžiausias ir šviesiausias autoritetas buvo prof. Mykolaitis —Putinas. Kūrybiškai įkvėpė Vytautas Mačernis, Bronius Krivickas. Šilčiausi ryšiai išliko su draugėmis

Los Angeles Lietuvių fronto bičiulių sambūrio ruoštoje 34-ojoje literatūros popietėje — valdybos nariai ir programos atlikėjai. Sėdi iš kairės: rašyt. Alė Rūta, poetas beletristas Albinas Bernotas, poetas Bernardas Brazdžionis; stovi: Vytautas Vidugiris, poetas Pranas Visvydas, Birutė Varnienė, kun. Stanislovas Anužis, dr. Zigmas Brinkis, Juozas Pupius, Algis Raulinaitis, žurn. Juozas Kojelis, Edmundas Arbas.

—poete Julija Švabaite, Genovaite Dumčiute-Breichmaniene, rašytoju Paulium Jurkumi. Mylėjau ir savo mokinius, ir bendramokslis, ir, žinoma, geruosius mokytojus. Savo romane *Vargingos tėvynės vaikai* pasakoju apie savo profesorius, mokytojus, kaimo inteligentus.

—Viename savo romane įvedate žodį „išstumtieji“. Jis vaizdžiai atskleidžia žmogaus, netekusio tėvynės, būseną. Kaip susiklostė Jūsų „išstumtųjų“, likimas svetur?

—Prieš pat pasitraukimą dirbau lituanistikos lektore Aukštesniojoje technikos mokykloje. Atėjus antrajai rusų okupacijai, turėjom pasitraukti, nes mano vyras Edmundas dalyvavo pogrindžio veikloje. Iš Lietuvos pasitraukiant, plūdau ašarose per visą kelionę traukiniu iki Vokietijos. Nujaučiau, kad Vilniaus ir Lietuvos greitai nepamatysime. Kaip ir visi išstumtieji iš tėvynės, vargom ir badavom. Gyvenom Austrijoje, Vienoje. Abu su vyru studijavom, tačiau, subombardavus universitetą, pasibaigė ir studijos. Gimė pirmoji dukrelė Švabijos žemėje — Vijolė. Buvau įsidarbinusi vaikų darželyje. Vokietijoje buvo atkurta Lietuvių rašytojų draugija tremtyje. Įstojau į ją. Išleidau savo pirmąją poezijos knygėlę, kuri kriti-

kų buvo nepalankiai sutikta. Tačiau buvo ir tokių, kaip Jonas Aistis, kuris skatino kurti, drąsino nepalikti plunksnos. Pradėjau kurti prozą.

—Kaip gimdavo Jūsų romanai?

—Mano kūrybos procesas — vis paskubomis, spontaniškai, rašant beveik iki išsekimo. Esu „atliekamo laiko“ rašytoja. Kiekvienos knygos idėja gimdavo mąstant apie tėvynę, jos ilgentis. Knygos veikėjai atsiradavo — bent vienas, du iš buvusių išgyvenimų, o kiti susiformavo vaizduotėje. Visą siužetą kurdavau mintyse, tarpais kiek pakeisdama, su veikėjais „pasiginčydama“. Kai jau ir fabula išsivystydavo (mintyse), tada, tarytum išciūso išaugintas, išnešiotas vaisius, jau gimdavo, turėjo gimi — kūdikis knyga. Tada sėsdavau rašyti.

Ką reiškia „sėsdavau“? Juk laiko atsirasdavo vos valanda per parą, geriausiu atveju — dvi valandos. Taigi, kad neišsidraikytų mintys, kad ir veikėjai neiškriktų, kartais ant didesnio lapo pasižymėdavau planą, veikėjų vardus, bruožus, charakterius. Gal tai išmokau ir įpratau iš vyro architekto. Ir aš siūlydavau lyg „pirminį romano planą“. Nebuvo su kuo pasitarti, nebuvu ko paklausti. Turėjau artimų ir draugių — tai buvo mano laimė —

Nelė Mazalaitė, J. Švabaitė, Jurgis Jankus, Jurgis Gliuda, Juozas Tininis, Bernardas Brazdžionis ir kiti. Branginu kiekvieną, kuris mane prisimena, jų atminimas mano širdyje, o kūryba pasilieka.

—Kokie romanai atnešė šlovę, koks buvo įvertinimas?

—Amerikoje auginau tris vaikus. Nostalgijos vedama, rašiau vis daugiau: ir į periodinę spaudą, ir „sau — į knygas“. Buvau nustebinta, kai *Draugo* romanų konkurse laimėjau pirmą premiją už knygą *Trumpa diena*. Knyga buvo greitai išleista. Gal ši ir kita — *Kelias į kairę* — taip pat premijuotas romanas, man liko brangiausios, nes praskynė kelią į kolegų pripažinimą. Apie kitas knygas nekalbėsiu — jų atsirado per 30.

—Dar Lietuvoje dalyvavote kultūrinėje ir visuomeninėje veikloje. Amerikoje taip pat stengėtės įsijungti į darbą. Kaip visur suspėdavote?

—Matyt, ne per klaidą, o iš nuojautos įstojau Kaune į „Birutės“ — ateitininkų korporaciją, bet ne į „Šatrijos“. Išėivijoje teko nemažai dirbti visuomeninio darbo. Čia beveik visi „atliekamu“ nuo asmeninio gyvenimo laiku dirbome Lietuvai. Buvau ir aš įsitraukusi į Lietuvių Bendruomenės darbą, dar daugiau į Lietuvių rašytojų draugijos veiklą. Iš Detroit, MI, persikėlėm gyventi į Kaliforniją. Netrukus čia atsikėlė ir Bernardo Brazdžionio šeima. Jam pirmininkaujant, buvau valdybos sekretore net tris kadencijas po trejus metus. Kiti valdybos nariai: Bronys Raila, Pranas Visvydas, A. Gričius. Man tekdavo bendrauti beveik su visais išėivijos rašytojais. Posėdžiai dažniausiai vykdavo mano namuose. Mano laikas buvo paskirstytas šeimai, rašytojams, kūrybai. Abu su vyru dalyvavom renginiuose su įvairiomis programomis, politinėmis ir kultūrinėmis temomis. Viskas buvo daroma dėl Lietuvos. Gaunamas pelnas iš renginių buvo skiriamas jaunimo lietuviškam švietimui, labdarai — Lietuvai.

—Jūs buvote veikli ir Dailių jų menų klube...

Rašyt. Alė Rūta dažnai dalyvavo literatūros vakaruose, įvairių renginių programose, buvo apdovanota premijomis, ypač už savo romanus. Viena tokių ankstesnių renginių iš kairės: Kl. Galiūnas, Br. Raila, R. Apeikytė, A. Brazdžionienė, B. Brazdžionis, sol. Balčiūnienė, kun. L. Andriekus, R. Dabšys ir Alė Rūta.

Nukelta į 8 psl.

2005–ųjų spalį

Druskininkuose: žemė, žemė, žemė

RIČARDAS ŠILEIKA

Šio XVI tarptautinio Poetinio Druskininkų rudens poetams užteko laisvės margybės ir lapų laisvamanybės. O Druskininkai buvo ir yra ideali vieta Europoje kvėpuoti, nekonvencionaliai bendrauti ir, reikalui prispyrus, virtualėti.

Ketvirtąją — žemės — stichiją buvo vainikuotas visos ketveriukės ciklas. Apie žemę poezijos kontekstuose ir tekstuose įvairiausiais aspektais ir rakursais buvo samprotauta ir diskutuota konferencijoje. Taip pat ta proga kaunietis rašytojas Kęstutis Navakas, kurio knyga *Gero gyvenimo kronikos* neseniai išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, sukūrė misteriją „Stichi. Jos“. Ją atliko, ypatingai šiemis vaidmenims atrinkti, neeilinių, persikūnijimo galimybių turintys, poetai: Agnė Žagrakalytė, Julius Žekas, Lukas Miknevičius, Vytautas Dekšnys, Donatas Petrošius, Alvydas Šlepikas ir Kornelijus Jazbutis. O podraug su jais ir kasmetinė festivalio aktyvistė, aktorė ir visuomenininkė iš Šiaulių Olita Dautartaitė.

Po šlapių, ugningų, žemėtų ir oringų aplodismentų visiems valia buvo įžengti į pirčių pasaulį, tačiau poetuomenė ir jų gerbėjai pasuko kavinės „Širdelė“ pusėn.

Iš viename anonimiam eilėraščių konkursui pateiktų penkiasdešimties tekstų skrupulingosios komisijos, vadovaujamos literatūrologo, radijo kultūros žurnalisto Virginijaus Gasiliūno, tik penki buvo pripažinti apdovanotini. Anonimiškumo skraistes tuojau pat šalin nusviedė Andrejus Chadanovičius (pirmoji vieta), Gintaras Grajauskas (antroji), Dovilė Zelčiūtė (trečioji), Artūras Valionis (ketvirtoji), Brian Johnstone (penktoji). Daiktiausia eilėraščių laureatais pripažinti Sonata Paliulytė, Patricia Goodrich, Jolanta Sereikaitė. O trašiausio eilėraščių nugalėtojo žvilgantis sunkiasvoris ordinas pakartas ant darbščiojo Vlado Brazilūno kaklo. Jam šlovę atnešęs eilėraštis „Semiotinė skrynelė trašai pagauti“ įrašytas į raudonąją ir geltonąją festivalio knygą.

Seni ir išmintingi paprūsejusios baltų genties palikuonys — Antanas A. Jonynas kartu su Vladu Brazilūnu — paskelbė šiemetinių Jotvingių premijos laureatą. Apdovanojimą nuspręsta paskirti Tomui Venclovai už eilėraščių rinkinį *San-kirta*, kurį Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatų serijoje išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. Premiją už poetinį debiutą gauti pretendavo, pirmąsias knygas išleidusios autorės Jurgita Butkytė (jos knygą *Voratinkliais apsigobusios* išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla) ir Sonata Paliulytė (jos knygą *P.S.* išleido leidykla „Vaga“). Vertesne pripažinta Sonata. Mat prie autorės originaliosios kūrybos dar priskaičiuota ir Menn Elfyn iš anglų kalbos išversta knyga *Vualiutas bučinyš. Veiled kiss*.

Be uoliojo Poetinių Druskininkų rudens fotometrastininko Gintaro Žilio prigaudytų veidų parodos, veikusios centre „Dainava“, savo šedevrus demonstravo dailininkaujantis poetas ir vertėjas Dainius Gintalas. Galerijoje „S.O.F.A“ Dainius parengė, jau kečius metus kolekcionuojamų, lauko tualetų, paprastai tariant — išviečių, ekspoziciją. Pusšimtyje spalvotų fotografijų rodomos išvietės aptiktos nebūtinai Lietuvos Respublikos teritorijoje. Tikekite manimi, tai visiškai nešokiruojantys vaizdai. Pats Dainius Gintalas jas įvardijo „filosofinėm būdelėm“. Ką besakytume, tai įstabi nykstančios mažosios architektūros dokumentacija. Dar graži nežinia: gal po dešimtmecio „n“ menotyrininkas ta tema parašys stambią disertaciją.

Poetinio Druskininkų rudens festivalis palydimas ne tik nevaldomu lapakričiu, vis nutinkančia spalio vaiskuma, taikingu poetų babelišku, bet ir knygų derlinga mišraine. Kai kurios poezijos knygų pirmąkart išvystamos būtent

čia. Čia jos dažnai ir gražiai minimos (vos neparašiau — mindomos), čia jos gerokai pigiau parduodamos, čia jos — taip iš tikrųjų būna — ir dovanojamos. Kad ir šiemet. Štai „Nemuno“ leidykla dykai dalijo Vlado Baltuškevičiaus *Pakeliui*. O

Nuotrauka Vlado Brazilūno

Nukelta į 4 psl.

Poetinio Druskininkų rudens festivalis palydimas ne tik nevaldomu lapakričiu, vis nutinkančia spalio vaiskuma, taikingu poetų babelišku, bet ir knygų derlinga mišraine.

Latvių poetas Petersi Bruveris ir poetas Vytautas P. Bložė.

Nuotrauka Vlado Brazilūno

Misterija — iš kairės: Kornelijus Jazbutis, Olita Dautartaitė, Agnė Žagrakalytė, Alvydas Šlepikas.

Nuotrauka Vlado Brazilūno

Druskininkuose

Atkelta iš 3 psl.

už penklitį pirkdamas poetės Violetos Šoblinskaitės poezijos knygą *Obuoliai iš meilužių sodo*, galėjai dovanų gauti prozininkės Violetos Šoblinskaitės romaną *Vilkų marti*. Taigi, mielieji, nereklamuojamos nuolaidos, pačios didžiausios.

Žinia, kad visų nuo praėjusio iki šių metų rudens išleistų knygų suminėti bus netalpu. Tik verta vėl visiems skaitytojams ir rašytojams žinoti, kad gausiausiai knygų išleido (kaip pernai, kaip ir užpernai, ir už užpernai) Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. Gražių kūrinių savo vage išplukdė minėtasai „Nemunas“ ir „Vaga“. Pastaroji leido ir Poetinio Druskininkų rudens daugiakalbį almanachą. Jame pristatoma 18 užsienio ir 8 lietuvių autorių poetiniai tekstai. Baltalapius rinkinio viršelius kuo originaliausiai dekoravo idėjų dirbtuvių „Vario burnos“ spiri-

tus *movens* Tomas S. Butkus. Pagal kiekvieno festivalio dalyvio išsikirtus trafaretus jis individualia technika (naudodamas klijus ir poligrafinius miltelius) padarė vienetinius atspaudus.

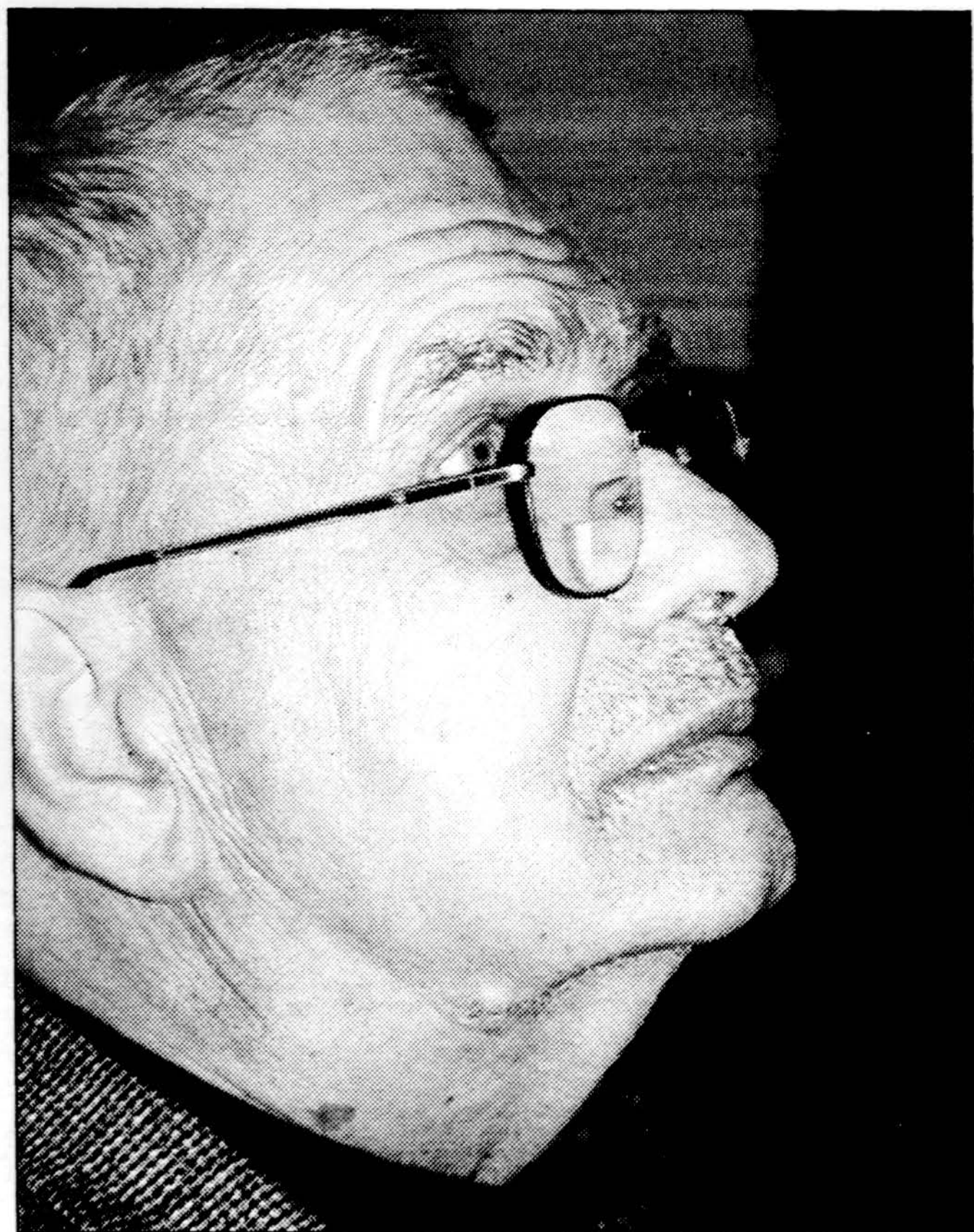
Pakiliai įvargę poetai Druskininkuose būtinai ką netyčia pamiršta. Idant kitą rudenį vėlekos sugrįžtų į būtajį kartinį. Idant pakeleje Druskininkai – Vilnius regėtų vis kitaveidžius stovėtojus su pilnais krepšiais tų pačių grybų ar vėlyvųjų obuolių. Idant nesąmoningu plaštakos krustelėjimu dešinėje lietaus kišenėje apčiuoptų dovanotą knygelaitę. Galbūt tai Enrikos Striogaitės *Vienišėja*, Gintauto Dabrišiaus *Sviest akmenuką*, Jolantos Onos Vitkutės *Lašantis ruduo*. Nors iš tikro delne vartaliosis šiltutėlių kaštonvaisių trijulė.

Poetas iš Čikagos Kornelijus Jazbutis.
Nuotrauka Vlado Braziliūno

Šiamešio Jotvingių premijos laureato Tomo Venclovos žodis

Poetas Tomas Venclova.
Nuotrauka Vlado Braziliūno

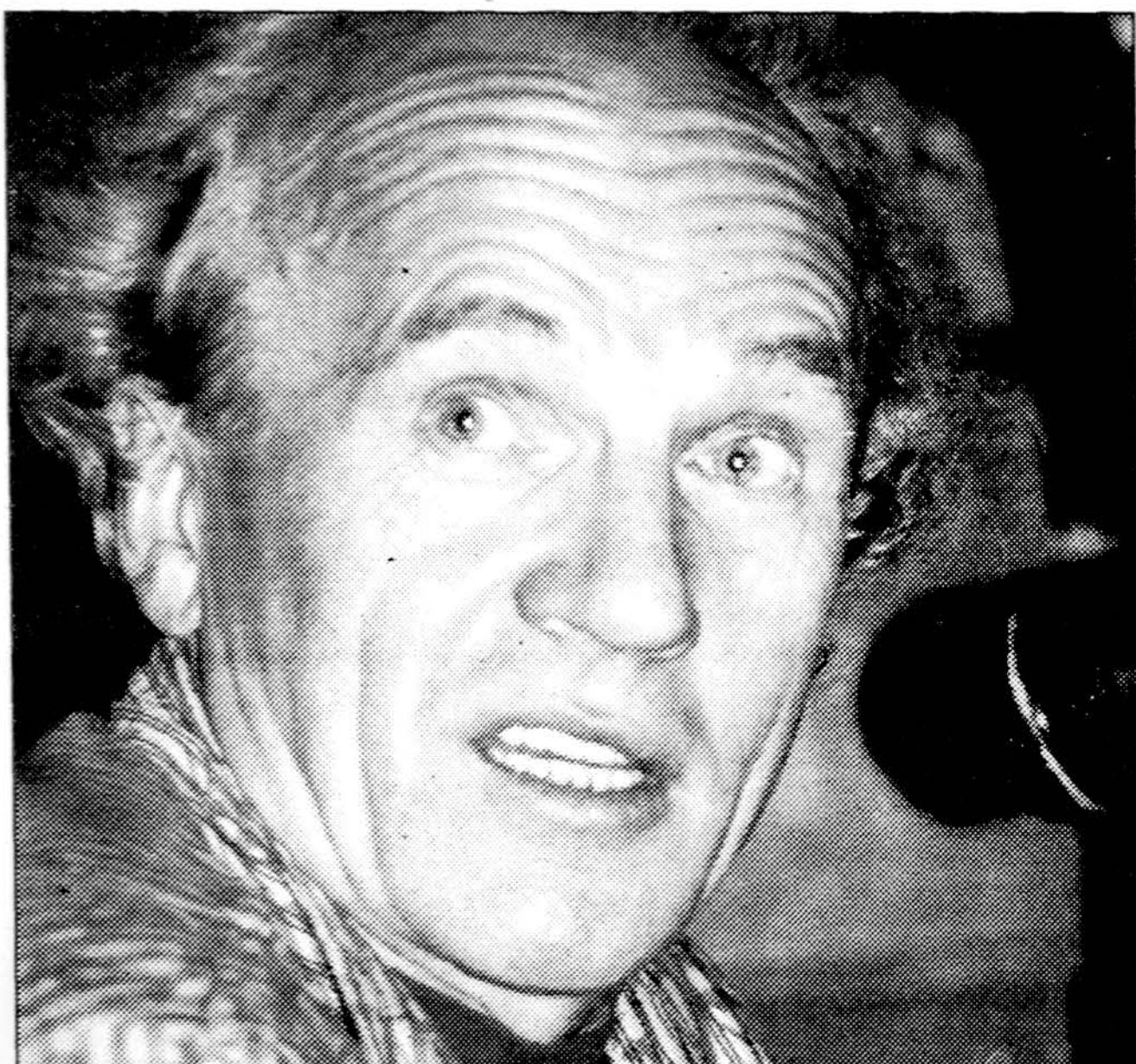
Esu dėkingas netikėtai gavęs Jotvingių premiją. Nieko nežinau apie jos statutą (jeigu toks daiktas egzistuoja), taigi, belieka mąstyti apie tai, ką bendra turiu (jeigu iš viso turiu) su jotvingių gentimi. Pamąstęs matau, kad šiek tiek turiu. Sako, jog mūsų giminė kilusi iš čekų husitų, kuriems Vytautas suteikė politinį prieglobstį, bet šiaip ar taip jos šaknys yra pietų Sūduvoje, Liubavo apylinkėse, per keturis kilometrus nuo dabartinės sienos su Lenkija. Ten palaidotas ir mano senelis Tomas arba Tamošius Venclova, už kurį dabar jau esu bene penkiolika metų vyresnis. Maždaug ten susikerta Lietuva, kuri yra jotvingių istorinė paveldėtoja, Lenkija, kur išliko Šiurpilis ir kiti jotvingių piliakalniai, ir Karaliaučiaus sritis, kur gyveno jotvingių artimiausi giminaičiai prūsai. Apie tai kalbu eilėraštyje „Sankirta“:

Laikas,
išsprūdęs atminčiai ar
biografui,
turbūt visų svarbiausias, nes yra
drauge ir sunkmena, ir
talismanas...
Na ką gi, jei likimas lėmė, būk
šiame krašte prie pat giminės
durų,
kurčioj trilypėj sankirtoj, kur
stūkso
stulpai, išlikę iš kitų laikų,
kadaise mirtini, ir atšiauriu
lanku dykynę kerta viadukas.

Šiose eilutėse minimi pasienio stulpai, dabar nebe tokie baisūs, kaip sovietmečiu, bet ir šiandien skaldantys tą, kadaise vieningą, kraštą.

Pažinojau vieną tikrą jotvingį, kuris buvo labiau už mane vertas šios premijos, bet, deja, mirė dar jos neįsteigus. Tai Kazys Boruta, visada tvirtinęs, kad jo protėvis — jotvingių vadas, pasitraukęs nuo kryžiuočių į Lietuvą. Noriu atiduoti pagarbos duoklę tam žymiam ir primirštam poetui, nes jis buvo vienas iš mano mokytojų — tiesa, ne tiek literatūrinis, kiek pilietinis. Iš jo, labiau negu iš ko kito, sužinojau, kad poezija nėra tik atsitiktinių, gražių ar šokiruojančių žodžių varstymas, o siejasi su istorine atsakomybe, su svarbiausiais, brangiai apmokamais gyvenimo pasirinkimais. Visada atsiminiau šią jo pamoką ir atsiminsiu ją, kol būsiu gyvas.

Tomas Venclova

Lietuvos muzikantas ir menininkas Vladimir Tarasov festivalyje skaitė savo mėgstamus autorius.
Nuotrauka Vlado Braziliūno

Poetas ir vertėjas Vytautas Dekšnys.
Nuotrauka Vlado Braziliūno

KRAŠTOVAIZDIS

Susan Sontag

*Pradžioj tik vėjas, iškabų vienatvė,
įsmigęs į nedarnų smėlį bokštas,
juosvų kiemų stiklinės, iš kurių
matai apvalių Parmenido erdvę.*

*Lig priemiesčio pušynų skrieja dulkės.
Neregima plaštakė prie voliutos
priglaudžia sparną. Žvaigždę vandeny
žvynais nubraukia atsitiktinumas.*

*Garsiakalby ties pradarytu langu
variu sugriaudžia angelo trimitas,
ir atsimerkęs Dievas iš aikštės
palieka žiupsnį peleno ir meilės.*

*Virš pragaišinto miesto kyla saulė.
Šviesa apgraibomis atranda stalą,
ir tuščių laiką skaldo sakinyš,
nepanašus į buvusiąją naktį.*

UŽUPIS

*Liepų šurmuly, prieš akmens krantinę,
ties skubria srove, panašia į Tibrą,
su jaunais barzdočiais gurkšnoju „Gilbey's”.
Sutema, stiklų skambesys ir dūmai.
Nepažįstu jų. Pažinau jų tėvus.*

*Ką gi, kartos keičiasi. Diktofonas
šlama ir užsikerta. Pašnekovams
rūpi lygiai tas, kas ir man kadaise:
ar kančia ir gailėstis turi prasmę
ir ar menas tvers, jei nebus taisyklių.*

*Aš buvau kaip jie, kol patyriau keistą,
už kitas tikrai ne geresnę lemtį,
ir žinau, jog blogis nežūva niekad,
bet aklybę galima prasklaidyti,
ir eilės vertos daugiau nei sapnas.*

*Vasarą dažnai nubundu prieš aušrą
ir be baimės juntų, kad artėja laikas,
kai naujoms gentims pasiliks žodynas,
debesis, griuvėsiai, druska ir duona,
o man jau nieko, išskyrus laisvę.*

PASTORALĖ

*Kai murzino kanalo gelmėje
be atgarsio prasmenga varpo dūžis,
neišgiedrėjusiame danguje
sparnus mankština užsimerkęs gužas.
Jis klausosi, kaip ritasi vėsa
nuo papartyno į lelijos dagtį,
kaip atvirkščiu kraštovaizdžiu šviesa
lėtai teškena, panaši į naktį.*

*Drėgną dėmę žemyno vidury.
Čia susimokė bukas ir kaštonas,
kad nežvelgtum smagialio, kurį
į šerno gūbrį taiko Akteonas.
Neatpažįsta deivės palydos
sidabro dulkėm apsitraukęs takas,
ir laumžirgis nedrumsčia valandos,
ir santėmy negimsta zodiakas.*

*Nuščiūva irklai, stabteli širdis,
ir debesys, užtvindydami brastą,
prasiskiria, nelyginant būtis,
dalijama į nebūtį ir raštą.*

BULVARE PRIE ROTUŠĖS

*Neatmenu tavęs, bet viskas kaip tada:
skaitikliai, sviltenos, ankštų virtuvių dvokas,
plyšiai šaligatviuos ir žvirblių armada,
kur dreskia debesį gramozdiškas barokas.*

*Beveik prieš pusamžį, dažniausiai ne laiku,
čia verdavau duris į kosmosą, sukurta
iš apgailėtinų vaikystės atliekų,
reljefų, priegalvių, fajanso ir neturto.*

*Po pirštais atvangiai šnabždėjo baltiniai.
Be meilės liedsdamas nestangrią rausvą odą,
žvelgiau į staltiesę. Bijūnų skridiniai
jau pranašavo tą visų apleistą sodą,*

*kuriam esi dabar. Kavinėse — kiti.
Jiems mūsų šimtmetis — mažiau nekaip minutė.
Bulvaras giedrijas, ir mudu ateity,
ir tebetrunka tai, ko neturėjo būti.*

TOMAS VENCILOVA

Druskininkuose

Poetė Sonata Paliulytė.
Nuotrauka Vlodo Brazilūno

SONATA

ATSIZADĖTA

*Ant atviro žvaigždeto skliauto
Viena žvaigždėlė kitą gaudo.
Rytuos jau debesys paraudo
Širdelę skauda.*

*Ir tylių aimaną kaip mantrą
Senučė skiemenuoja kantriai,
Ir cento, kur ant žemės krenta,
Neranda.*

*Ir atvirom žaizdom nusėtas
Skeletas katino, smėlėtas,
Ant kieto kelkraščio padėtas —
Atsizadėta...*

SAVAITĖS MIŠIOS

*Laukėm išpažinties —
Neatėjo.
Mišios be tavo peties
Prasidėjo.
Kale maldoj atkaklus
Tik vienas žodis —
Prašė ir prašė žmogus
Malonės.
Dvylika sutiktų
Meldė:
—Tikėki, kad dar tikiu,
Meldžiam.
Po sakramento našta
Suklupo.
Akimirka buvo tiesa
Tarp lūpų.*

KIEMO ETIUDAS

*Susigūžęs žvirblis,
Klibanti tvora.
Tabaluoja virvės —
Baltinių nėra.*

*Šoną pasikaso
Purvinu snapu.
Ir nukrapšto šašą —
Žymę katinų.*

*Aimanuoja vamzdžiai,
Lietų semdami.
Stogdengys pridengia
Plyšį širdimi.*

*Susigūžęs žvirblis
Kiurksa ant tvoros.
Vienas sieksnis virvės
Dingo iš trobos.*

DESPERACIJA

*Nuovargis užantį pildo
Pigių cigarečių dūmais.
Šiandakt tu viltį šildai
Šimtgramiu baltakrūmės.*

*Į surūdijusį diską
Kala likimą kalvis.
Baltas mėnulis tviška
Lyg išgalastas dalgis.*

PALIULYTĖ

Laumės išmokė austi ir siūti

VYTAUTAS KALTENIS

Nuo rugsėjo 22 d. iki 24 d., Lietuvos mokslų akademijoje ir pajūryje surengta mokslinė konferencija „Mažosios Lietuvos kultūros istorijos paveldas“.

Konferenciją atidarė organizacinio komiteto pirmininkas, Lietuvos mokslų akademijos narys ekspertas, Vilniaus universiteto prof. habil. dr. Domas Kaunas. Ją sveikino Lietuvos mokslų akademijos viceprezidentė prof. Veronika Vasiliauskiene, Vilniaus universiteto rektorius prof. Benediktas Juodka, Lietuvos evangelikų liuteronų vyskupas Mindaugas Sabutis, Vokietijos ir Rusijos ambasadorių atstovai. Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ seimelio pirmininkė, Klaipėdos universiteto doc. dr. Silva Pocyte perskaitė Mažosios Lietuvos fondo tarybos ir Čikagos Mažosios Lietuvos lietuvių draugijos pirmininko Viliaus Trumpjono sveikinimą. Buvo išklaustas dr. S. Pocytes plenarinis pranešimas: „Mažosios Lietuvos kultūros istorijos paveldas: tyrimų problematika ir būklė“. Po to pranešėjai nagrinėjo atskiromis temomis.

Materialiojo kultūros paveldo būklę aptarė Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto vyresnysis mokslinis redaktorius dr. Algirdas Matulevičius, Kauno technologijos universiteto Architektūros instituto doc. dr. Martynas Purvinas ir architektė Marija Purvinienė, žinomas rusų archeologas prof. dr. Vladimiras Kulakovas, dvasinio paveldo problemas – Klaipėdos universiteto prof. dr. Daina Kšanienė, prof. dr. Rimantas Sliužinskas, dr. Žavinta Sidabraitė, apsaugą, atvirumą ir aktualumą – Kultūros ministerijos etnologė Irena Seliukaitė, Vytauto Didžiojo universiteto doc. dr. Vytenis Almonaitis, Kultūros filosofijos ir meno instituto direktorius dr. Vacys Bagdonavičius, kiti. Tarp konferencijos pranešėjų – svečiai iš Austrijos, Latvijos, Rusijos, Vokietijos, taip

pat Lietuvos pajūrio mokslo įstaigų, paveldo tarnybų specialistai, religinių bendruomenių atstovai.

Prof. Domas Kaunas, apibendrinamas konferenciją, kalbėjo, kad Mažosios Lietuvos problematika niekada nebuvo dingusi iš mokslininkų ir visuomenės akiračio, bet būtų laikas siekti ir gilumo. Paveldas, matyt, yra viena aktualiausių temų. Lietuvos Respublikos trys didžiuliai objektai globjami UNESCO, tuo pačiu pradėjom baimintis, kad daug ką galim prarasti dėl nemoksliskumo, dėl laiko ar dėl savaiminio likimo. Ši konferencija – pirmas drąsesnis žingsnis į Mažosios Lietuvos paveldo temą, tos trys darbo dienos leido prisiliesti prie daugelio klausimų, kai kur pasakyti ir platesnių įžvalgų, minčių ir parengė dirvą sukurti problemų inventorių – konferencijos rezoliuciją. Konferencijos dalyviai – ir tie, kurie skaitė pranešimus, ir tie, kurie kalbėjo diskusijose, išpareigojo pateikti savo glaudes mintis, kurias sugrupavus išryškėtų bendra apimtis ir prioritetai. Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir Lietuvos 1000-mečio direkcijai bus galima pateikti rimtą paraišką dėl Mažosios Lietuvos paveldo gelbėjimo įvairiapusės akcijos. Be to, kas čia buvo kalbėta, žadama išleisti atskiru leidiniu, kad būtų lengviau integruoti šiuos klausimus į visą Lietuvos problematiką, kad Mažosios Lietuvos paveldas būtų geriau suvokiamas lietuvių kultūros paveldo kontekste.

Kas pateko į pasaulio bibliotekas, archyvus gali gulėti, jau yra išsaugota. Svarbu, kad būtų

Nukelta į 8 psl.

Grupė konferencijos dalyvių Rambyne. Iš kairės: organizacinio komiteto sekr. Iveta Jakimavičiūtė, Mokslo ir enciklopedijos leidybos instituto vyresnysis mokslinis red. dr. Algirdas Matulevičius, Heidelberg universiteto bibliotekininkas Arthur Hermann, Kultūros filosofijos ir meno instituto dir. dr. Vacys Bagdonavičius, prof. dr. Manfred Klein (Austrija), Kauno technologijos universiteto Architektūros ir statybos instituto arch. Marija Purvinienė, doc. dr. Martynas Purvinas, prof. habil. dr. Domas Kaunas.

Buvo dar tik pradėjusi atsiverti...

Pranešimas, skaitytas Prienuose Janinos Degutytės knygos sutiktuvių proga.

SOLVEIGA DAUGIRDAITĖ

Janina Degutytė, mirusi 1990 m., stovi toli nuo šiandienos literatūrinio žaidimo. Kaip stovėjo atokiau ir nuo savo 30-ųjų metų gimimo kartos. Švari kūryba, šiandien jai nebūtų ko gėdytis. Ji nešunuodegiavo. Tokia pat yra Jūditė Vaiciūnaitė. Nenuskaityta? Ir lyg neperskaityta. Pasiruošusi skrydžiui į angliškai skaitančią auditoriją. Juoba, džiugu, kad už šios knygos nestovi giminės ar draugai, kurie būtų suinteresuoti ją iškelti ir taip save susireikšminti. Ji išsilaiko pati, savo kūryba. Ar palanki verstis? Lyg tai paprasta, bet dėl rimto vertėjui tenka nutolti nuo originalo. Verlibras, kuriuo rašė brandžiausias knygas, gal lengviau verčiamas negu rimuoti tekstai.

Gamtos, plačiąja prasme, ir gyvybės lyrikė. Tyla, susikaupusio balso, kurio šiandien trūksta. Lietuviškumo motina (lenkų k.). Tyla, sąžinės balso, pasipriešinimo lyrika. Jeigu šiandien Degutytė skamba, vadinasi, ji kalba apie tai, ko stinga. Poetas ir kritikas Marius Burokas taip knygą pristato:

„Rašytojų sąjunga išleido dvikalbę (lietuvių ir anglų) poetės Janinos Degutytės eilėraščių rinktinę. Ji išsami. Knygos įvadas parašytas prof. Rimvydo Šilbajorio, pabaigoje įdėtas vertėjos žodis. Man imponuoja vertėjos bei sudarytojos atliktas didžiulis darbas. Publikuojama šiek tiek anksčiau neskelbtų, į rinkinius nepatekusių poetės eilių. Kiek leidžia man spręsti mano anglų kalbos žinios, išversta puikiai bei ritminga kalba. Apie Janinos Degutytės poeziją pasakyta tiek, kad neverta kartotis, bet džiugu, kad ... bus prieinama kitoms tautoms, kitoms kalboms“.

Isidėmėtina vertėjos pastaba — poetės gyvenimas nutrūko tada, kai ji buvo bepradedanti atsiverti — kaip menininkė ir kaip moteris. Ji buvo žinoma ir mylima, populiari poetė. Ir tik pradėjusi atsiverti? Jai buvo jau per 60, o sakoma — tik pradėjusi? Iš pirmo žvilgsnio — lyg nesąmonė. Bet tikriausiai taip yra. Jaunystę siejam su jausmų audrom, meilėmis, poezija, išpažintine lyrika. O čia priešingai. Tik pradėjusi atsiverti. Užbaigimo nebebus — ji nebeatsivers kitaip, kaip tik šiais savo tekstais. Bet juos skaitome šiandien kitaip nei anksčiau, nes yra kitoks kontekstas.

Triukšmingam kontekste, daugiažodėje erdvėje, kurioje gyvenam — turim susikaupusio, atsitolinusio žmogaus poeziją, ne tik laike, bet ir nuo savo meto aktualijų. Atsiminimuose skaitom apie jos ligas, negalavimus, dabar matome, kad tai buvo patogus būdas išlaikyti distanciją, neprisileisti per arti. Žinome Eglės Juodvalkės autobiografinio romano *Cukraus kalnas* nuostata: nei diabetas, nei persodinti organai nėra kliūtis visur dalyvauti, keliauti — jei žmogus to siekia. Degutytė aiškiai kitoks žmogus: neprisileisti per arti, neatvirauti, neatsidaryti svetimam. Gal poetui tai trūkumas, bet tai buvo jos savybė. Negalia, ligos jai buvo būdas atsiriboti nuo visko, kas jai buvo nepriimtina. Bet jos tekstai nehermetiški, ne iš dramblio kaulo bokšto.

Jiėjo prieš srovę, bet tyliai, ramiai.

Tai, kad mirė tik pradėjusi atsiverti, yra priminimas šiai kultūrai, kuri sutelkta į jaunystės galią ir efektyvumą, kad jaunystė nėra žmogaus branda.

Jaunosios Degutytės eilėraščiai — gražūs, skambūs, salomėjiškai dainingi, jau su poteks-

tėm. Suprantama, kad šeštoj dekadėj, kai visa lietuvių literatūra buvo išcenzūruota ir padalyta į dvi šakas, jos *Ugnies lašai* (1959) buvo gūsis laisvės oro. Žinau autentiškų liudijimų, kad ir Baltušio *Parduotos vasaros* irgi buvo toks gūsis. Bet visa tai buvo tik pradžia. Brandi Degutytė — vėlesnė. Knygos sudaryme, atrankoj tai atspindi. Iš vėlesnių rinkinių daugiau paimta. Knygoje junti, kaip kinta jos nuotaikos: nuo optimizmo ir maksimalizmo iki kontempliacijos, liūdesio, beveik resignacijos. Apie ją ji rašė vėliau: „Bet visada tai kraujo žiedas. Nes gimsta iš skausmo“. Kad tai buvo „plėštie išplėštie“, traukiant save „už plaukų“ iš savo tamsos. Ir labai nustebę, kad skaitytojai dėkojo, nustebę, kad, save traukdama dar ir kitiems padėjo gyventi.

Jos biografija (1928–1990) — nuo nepriklausomos Lietuvos (1928) iki vėl nepriklausomos (trūko vieno mėnesio iki Kovo 11-osios). Jos poezija yra jungtis tarp prieškarinio lyrikos, ypač Nėries, ir pokario tarybinės, rafinuotos, sudėtingos literatūros.

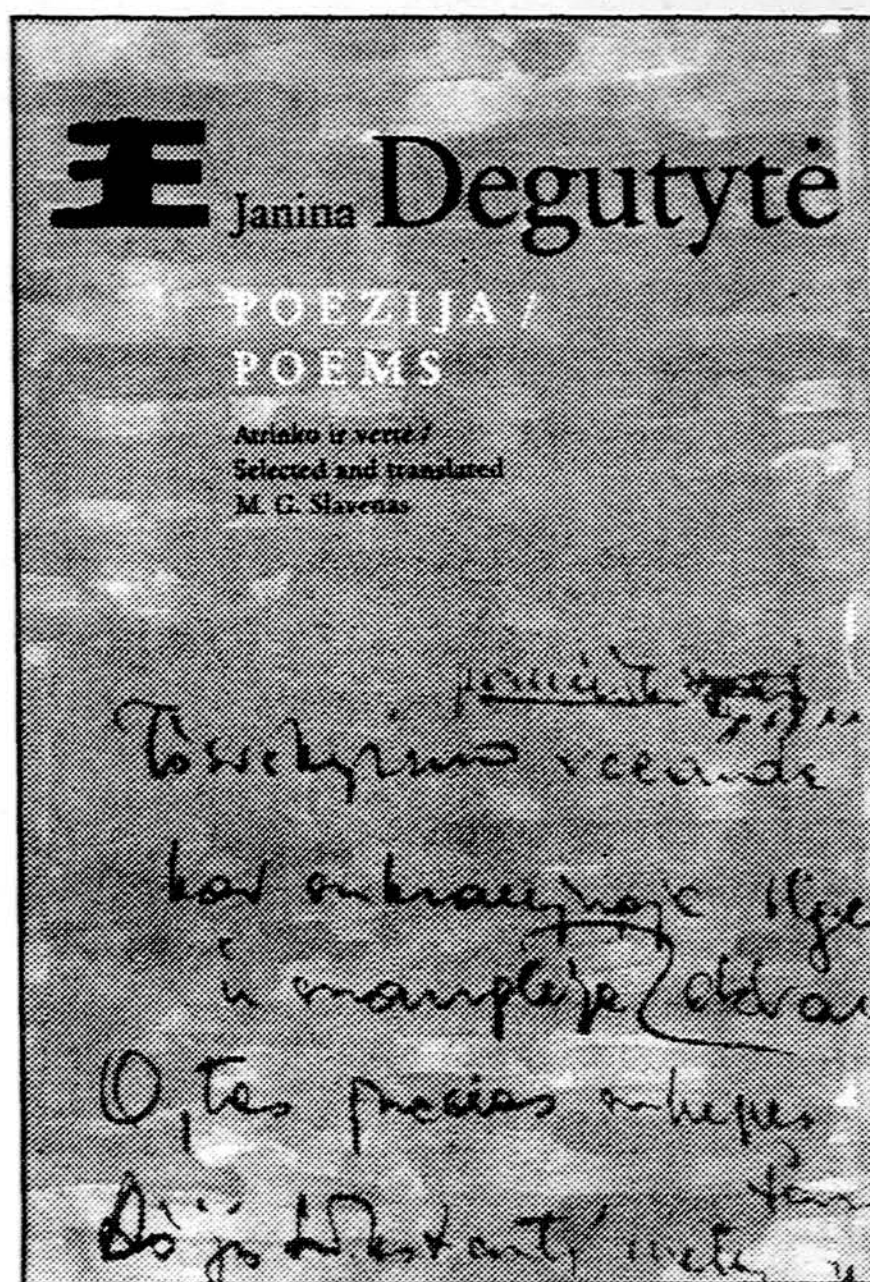

Degutytė intuityviai suvokė, jog istorinė tiesa reikalauja atkurti iki tol giliai slopintas ir slėptas asmenybės traumas.

kad nebuvo prieita, kas taip ilgai liko nepasakyta, apie ką viešai kalbėti dar negalėjo. „Nedrašu lygintis su tais, kurių kaulai išalo Igarkoje, bet...“ — taip ji drąsino save paskutinei nebaigta autobiografijai. Degutytė intuityviai suvokė, jog istorinė tiesa reikalauja atkurti iki tol giliai slopintas ir slėptas asmenybės traumas.

Atrodo, kad lietuvių literatūroje pačius šurpiuosius tekstus parašė moterys, pasirinkdamos dokumentinės literatūros formą (Degutytės *Atsakymai* ar Daliaus Grinkevičiūtės *Lietuviai prie Laptevų jūros*). Joms ne tiek rūpėjo „sukurti“, kiek „tik užrašyti“. Degutytei šis apmąstymas buvo ypač skaudus, pareikalavęs iš naujo išgyventi vaikystės siaubą. Šiuo savo tekstu Degutytė yra „pralenkusi laiką“: pajutusi, turbūt labiau nei suvokusi, motinystės tragizmą. Atgimimo laikų moters vietos visuomenėje vizija, idealas buvo laiminga prieškarinio Kauno namų šeimininkė. Degutytės motinos tragedija — „namų deivės“ — tragedija. Poetė tai jau anksti intuityviai juto, pasirinkdama visiškai priešingą nei motinos kelią, teigdama: „Man nereikia gyvenimo mezgimui“. Poetė buvo itin jautri kuriančios moters likimui: „Jei moteris pasiekia tiek, kiek vyras, vadinasi, ji turėjo dvigubai talento, valios ir dvasinės energijos...“. Tai aktualios temos, kurios šiandien diskutuojamos feministinėje kritikoje.

Šioje knygoje daug ir kitų įdomių dalykų. Krenta į akis skirtumai. Pvz., angliškame tekste tiesiai sakoma: ji sirgo reumatine karštine, mirė

Janina Degutytė. Poezija/Poems. Atrinko ir vertė/Selected and translated, M. G. Slavėnas. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla/Lithuanian Writers' Union Publishers. Vilnius.

nuo vėžio. Ne paslaptis. Lietuviškuose tekstuose diagnozės nerasi, lyg tai vis dar būtų nepadoru. Taigi, mirė nuo vėžio, per anksti. Liga buvo lėta, negailestinga. Poetė turėjo daug laiko galvoti, galiausiai susitaikyti su likimu, priimti mirtį ramiai, rimtai, kaip būtinybę. Pagalvojau, kad būtų galima sudaryti kentėjimo eilėraščių knygą — surinkti į antologiją paskutinius eilėraščius ar tekstus autorių, kurie suvokė artėjančią mirtį, daug apie ją galvojo. Degutytės eilėraščių „Taip lengva išeiti auštant/kai kvepia rasom ir lapais“ yra atsisveikinimo klasika.

Šaltiniai:

Janina Degutytė. *Atsakymai*. Vilnius: Regnum, 1996.

Viktorija Daujotytė. *Klausimai*. Janina Degutytė. *Atsakymai*. Vilnius: Regnum, 1996.

Viktorija Daujotytė, Janina Degutytė. *Gyvenimo ir kūrybos apybraiža*. Vilnius: Vaga, 1984.

Viktorija Daujotytė („Maždaug prieš penkiolika metų“) in Viktorija Daujotytė. *Klausimai*; Janina Degutytė. *Atsakymai*. Vilnius: Regnum, 1996.

„Nebaigta autobiografija“ („Maždaug prieš penkiolika metų“), in Viktorija Daujotytė. Regnum, 1996.

Viktorija Daujotytė, Janina Degutytė. Vilnius: Vaga, 1984.

Knygos sutiktuves
ruošiamos Čikagoje,
Balzeko Lietuvių
kultūros muziejuje,
š.m. lapkričio 13 d.,
3 val. p.p.

Laumės išmokė austi ir siūti

Atkelta iš 6 psl.

lengvesnis ir pigesnis priėjimas. Nuvaziuoti į Berlyną ar kitą archyva, pavyzdžiui, kad ir Lenkijoje, kainuoja didžiulius pinigus. Reikėtų, nieko nelaukiant, archyvinę medžiagą skaitmeninti. Būtų šaunu, jei Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčia imtųsi iniciatyvos, kad Vokietijos evangelikų liuteronų bažnyčia nuskenuotų visus archyvus, kurie buvo išvežti. Dar iki karo pradžios daug archyvų išvežta į Leipcigą ir Berlyną. Padarius įrašus, galėtume puikiai jais naudotis.

Tačiau aktualiausia yra tai, kas vyksta. Ką naikina gamta ir žmogus, neišmanymas ir kiti dalykai. Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus fonduose apie 80 tūkstančių eksponatų, ekspozicija įrengta šiuo-

laikiškai, lankytojams pateikiamos gyventojų migracijos, sudėties kiti ir kitos diagramos, schemos. Įdomi muziejaus parodinė, leidybinių bei edukacinė veikla, formuojant istorinę savimonę ir tautines vertybes.

Mažosioje Lietuvoje nuo XVI a. puoselėta kultūros tradicija ir kalbos tolerancija įtakojo visą lietuvių tautos raštijos ir švietimo raidą. Čia išleista pirmoji lietuviška knyga, suvaidintas pirmasis lietuviškas spektaklis, pirmą kartą užrašyta tautosaka. Tačiau dabar, pasak etnologės I. Seliukaitės, neužtenka Karaliaučiaus krašte tik palaikyti lietuviybę, čia pirmiausia reikėtų atstovauti mažlietuvių kultūrai, dainuoti ne bet kokias, o Mažosios Lietuvos liaudies dainas! Krašto specifiką populiarina dailė, kuriai

bent Klaipėdos krašte skiriamas nemažas dėmesys. Klaipėdoje veikia mažlietuvių dailininko Prano Domšaičio galerija.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, atsigavo krašto evangelikų liuteronų parapijos, kurios nors ir negausios, bet su kraštiečių išeivijoje pagalba atstatinėja bažnyčias. Restauruota Rusnės bažnyčia, kuri sovietinės okupacijos metais buvo paversta sporto sale, sutvarkyti XIX a. medienos pirklių Ankerių, ženkliai prisidėjusių prie salos gyventojų gerovės, kapai. Tačiau parapijiečiai nespėja stiklinti chuliganų daužančių bažnyčios langų. Tai byloja ir apie rusniškių bendruomenės dalies susipriešinimą, kuriam įveikti reikia naujų pastangų ir laiko. Okupacijos sąlygomis tokių problemų nekilo. Kunigai, jauni žmonės, plūkiąsi su ūkio darbais, socialiniais ir kitais žemiškais klausimais, nepajėgūs pavieniui nuveikti ką nors. Gal būtų lengviau, įkūrus kordinacinį centrą, kuriame dirbtų profesionalai, kad ir vienas – du žmonės.

Būtina labiau vystyti švietėjišką veiklą, prieinamą kiekvieno gyventojų lygiui. Pradėti aiškinti dalykus nuo mažens, kad žmonės tinkamai pasiruoštų, jaustųsi atsakingi už krašto paveldą.

Kai kas yra daroma. Pradėta senosiose evangelikų liuteronų kapinėse nors šienauti, nors krūmus kirsti. Pagėgių savivaldybės meras Kęstas Komskis svarsto, kaip reikėtų paruošti kai kurias kapines turistų lankymui. „Jeigu valdininkai suvokia čia esant problemą, – kalbėjo konferencijos dalyviai, – vis koks nors rezultatas bus. Kad tik neprigadintų!“ Per mažai paveldui skiriama lėšų, neretai stinga specialistų savivaldybių vadovų komandose. Į šį darbą labiau turėtų įsitraukti Klaipėdos universiteto, žinoma, ir Vilniaus žinovai. Dabar nėra sunku elektronškai bendrauti.

Buvusiame Klaipėdos krašte keli šimtai evangelikų liuteronų kapinių, kurių dauguma sunykusios, kasdien niokojamos vandalų. Pavienių mokslininkų, kraštotyrininkų šių kapinių fiksacija nėra apibendrinta. Reikėtų pradėti nuosekliai rengti ir leisti antkapinių paminklų bei epitafijų albumus. O būdingiausias išlikusių kryžių gal vertėtų sunėsti į vieną vietą – kurioje bažnyčioje įsteigti klaipėdiečių kryžių muziejų, kad jie išliktų mokslo reikalingi ir kaip paminklas ateities

Konferencijos dalyviai Rusnės etnografinėje sodyboje–muziejuje. Iš kairės: Arthur Hermann, sodybos šeimininkas dr. Kazimieras Banys, Klaipėdos universiteto prof. Daiva Kšanienė, doc. dr. Silva Pocyte.

kartoms.

Ir, pasikeitus gyventojų sudėčiai, išlieka buities kultūra, darbų pobūdis. Po karo iš visur suvažiavę vyrai iš vietinių žvejų mokėsi kaip mesti tinklus, kaip naudotis kita žuklės įranga ar atpažinti vėjus. Turėtų ilgam išlikti prie vietinio vietovaizdžio ir pagal žmonių užsiėmimą pritaikytų gyvenamųjų bei ūkinių pastatų svarbiausieji bruožai. Šilutiškių pranešimuose kalbėta, kad naujakuriai pageidauja specialistų rekomendacijų, kokias galeėtų pateikti mažlietuvių liaudies architektūros žinovai, tokie kaip, pavyzdžiui, daug šioje srityje nuveikę architektai dr. Martynas ir Marija Purvinai.

Reikėtų gelbėti nors vieną kitą šio krašto dvarą, pavyzdžiui, kaip tvarkomas Shou dvaras Šilutėje, kelio atkarpa, kaip prie Plaškių – su medžių alejomis ir grįstais akmenimis. Gal kur koks tiltukas išlikęs, siaurojo geležinkelio pylimas. Prie Priekulės gražus Klišių parkelis su buku giraitė, su takeliais ir visa kuo. Kapinaitėse palaidotas kunigas Frydrichas Schroederis (1862–1875), kuris išleido apie pusšimtį lietuviškų knygų ir jomis prekiaavo, buvo įsteigęs vaikų prieglaudą. Tik nereikia bijoti praeities, dvitautės krašto kultūros – lietuvių ir vokiečių. Savo mokyklas, gatves vadiname garbingų kraštiečių vardais. Tikų Šilutėje Herderio mokykla, Priekulėje – Wiecherto gatvė, Klaipėdoje turėtų skambėti Adomo Brako, Jokūbo Stikloriaus, Martyno Reigio, Erdmono Simonaičio, Martyno Anyso vardai. Toks bendravimas su įvairia kultūra prie Europos priartina, kalbėjo konferencijos dalyviai.

Atitaisome. Šeštadienio, lapkričio 5 d. priede „Menas, literatūra, mokslas“, eilėraščio „Taip lengva išeiti auštant“ angliško vertimo pirmojo posmelio ketvirtroje eilutėje pasitaikė korektūros klaida. Turi būti: Trees whisper Hello.

Atsiprašome.

Alė Rūta

Atkelta iš 2 psl.

—Kalifornijoje buvo ne vien Rašytojų draugijos valdyba. Buvo ir Dailių menų klubas, kuriame būrėsi įvairūs menininkai: rašytojai, muzikai, dailininkai, teatralai, kritikai. Susirinkdavom, diskutuodavom. Tai irgi buvo gaivinantys kūrybos šaltiniai. Los Angeles lietuviškoji visuomenė dėmesingai priimdavo bet kokią kūrybą – mes rengdavom parodas, koncertus, literatūros vakarus.

—Kaip šeima reagavo į Jūsų kūrybą?

—Šeima? Čia mano sėkmė ir laimė. Pareigas turėjau atlikti, bet kai būdavau užsiėmusi prie rašomojo stalo, vyras ar vaikai praedavo tyliai, nekalbindavo... Tai buvo moralinė parama. Šeimose išlaikėme lietuviškas tradicijas. Net ir mišiose šeimose mūsų vaikai dar neužgesino lietuviybės. Tuo pasirūpindavo tėvai. Už mūsų kiemo – gatvėje, mokykloje, mieste – Amerika, o mūsų namuose, viduj, kiemelyje – Lietuva. Toks buvo mūsų šeimos dėsni. Namie kalbėjome tik lietuviškai. Lietuviškose šeštadieninėse mokyklose teko ir man dirbti – Detroit, Los Angeles, Santa Monica. Tokių mokyklų darbas tęsiasi ateitininkų ir skautų stovyklose vasaromis. Vystėm ir kitą lietuvišką veiklą, įtraukdami savo vaikus, o vėliau ir anūkus. Lietuviškos šaknys išliko, prigijo... Vaikai ir anūakai paskaito mūsų knygas, vyksta į Lietuvą, bendrauja su savo giminėmis.

—Savo kūryboje paliečiate skaudžius, tragiškus mūsų tautai įvykius. Ar kūryba padeda nepalūžti, atsitiesti nuo gyvenimo negandų?

—Poezijos knyga *Tyliai kalbėsiu* dedikuota mano žuvusiam jaunam, 44 m., sūnui Arimantui–Edmundui. Knygą išleido Rašytojų sąjunga Vilniuje. Mecenatai – Lembergtai. Knygos visas tiražas kone akimirksniu pradingo tarp skaitytojų. Gavau šiltų atsiliepimų iš kitų, kenčiančių praradimo skausmą – motinų, sese-

ru, tėvų... Kelios žuvusiųjų už laisvę motinos dėkojo už eilėraščius. Jos irgi neužmiršta savo vaikų, kaip ir aš sūnaus. Skaudi buvo ir vyro liga bei mirtis – rašymas padėjo ištesėti. Yra buvę ir daugiau skaudžių momentų gyvenime, ir juos mėginau įprasmiti kūryboje. Tai mano vienos, nuo gimnazijos laikų geriausios, draugės Bronės likimas – išvežta su pirmaisiais tremtiniais ir dabar dar yra Sibire. Mano krikštatėvio Alfonso Skleriaus, Sibiro kankinio, likimas. Daug mano giminių, kolegų, net mokinių perėjo kalėjimus, kančių kančias Sibire. Daug ką bandžiau įprasmiti kūryboje. Rašiau iš širdies, kaip dovaną Lietuvai.

—Kokia nauja knyga pradžiuginsite skaitytojus?

—Mūsų motinos (vadindavom mamute) šimtmečiui esu parašiusi tekstą knygai *Sklėriai*, iliustruotą dailininko Kajetono Skleriaus (mamutės brolio) kūrinių – reprodukcijomis. Dabar taupau knygos išleidimui.

Rašytojo kūryba – tai vienišas darbas. Tačiau rašytojas tarpsta savoje visuomenėje. Jis lyg bitė – renka saldų ir kartų nektarą. Prisipildęs ima atkurti visų bendrą ar bent panašią buvimo ir būties tikrovę. Iš stebėjimų, patirties, per vidinį išgyvenimą – taip gimsta istorijos, taip parašomos knygos. Rašytojas tikisi būti suprantas, jei ne visiškai, tai bent kokią mintį, artimą skaitytojui, mėgina rasti savo knygoje. Per knygą stengiasi bent grūdėlį gėrio palikti žmonių sąmonėje ir širdyje. Tokia rašytojo viltis. Tegul literatūra mus dvasiškai artina.

—Visų skaitytojų vardu nuoširdžiai Jus sveikinu jubiliejaus proga ir linkiu, kad ne tik ši knyga apie Sklėrių giminę, bet ir kitos išvystų pasauli.

Ilgų, kūrybingų metų!

Kalbėjosi
Virginija Paplauskienė